

КРАЇНИ-УЧАСНИЦІ ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Радзівська Світлана Олександрівна*, докторантка,
Державне некомерційне підприємство
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

*ORCID 0000-0002-3680-7952



© Радзівська С.О., 2025

Стаття отримана: 26.08.2025

Стаття прийнята: 21.09.2025

Стаття опублікована: 03.10.2025

Вступ. Неоднорідність розвитку учасниць об'єднання, економічні розбіжності, а також соціальні та демографічні, інституційні та правові, політичні та культурно-історичні відмінності перешкоджають досягненню єдності та згуртованості Європейського Союзу (ЄС).

Розв'язання такої багатоаспектної проблеми набуває особливої актуальності в умовах криз і перетворюється на екзистенційний виклик у контексті глобальної турбулентності. З огляду на вищезазначене, нагадаємо, що з моменту свого створення ЄС базується на ідеалі солідарності, рівних можливостей та згуртованості. Саме тому Римський договір поставив за мету «зменшення розбіжностей між різними регіонами та подолання відсталості менш розвинених регіонів» (the Treaty of Rome set the goal of “reducing the differences existing between the various regions and the backwardness of the less-favoured regions”) [12].

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. На погляд багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, політичних діячів, експертів, результати досліджень яких широко представлені у документах ЄС, аналітичних звітах, публікаціях проблема вирівнювання розвитку країн-членів ЄС заслуговує на особливу увагу. Наприклад, у праці М. Забель наголошено, що успіх ЄС залежить від того, чи зможе він подолати дивергенцію, посилити координацію й співробітництво між державами-учасницями [18]. У статті М. Маккогі підкреслено, що нерівності зберігаються, посилюються як гендерні, так і професійні розриви в оплаті праці; хоча в період 2006-2021 рр. нерівність доходів у ЄС дещо зменшилася завдяки зближенню «нових» і «старих» членів, однак частка населення, що знаходиться за межею бідності, значно зросла у більшості держав-учасниць, і розрив між багатими та бідними продовжує збільшуватися [11]. М. Лічетта та Г. Маттоцці дійшли висновків щодо важливості впровадження більш ефективної структурної політики шляхом залучення інвестицій та здійснення реформ з метою підвищення ВВП на душу населення [10.]. У Звіті про конвергенцію оцінено прогрес, досягнутий державами-членами ЄС, які не входять до єврозони, стосовно виконання критеріїв, необхідних для запровадження євро. Випуск Звіту, опублікований у червні 2025 р., присвячено успіхам Болгарії [6]. Українські вчені Л.Л. Кістерський [8], В.Є. Мармазов, І.С. Піляєв [9] у своїх численних працях обґрунтовують важливість використання аксіологічного підходу для вирішення широкого кола економічних проблем як на національному, так і на регіональному і глобальному рівнях світової економіки.

Метою дослідження є аналіз динаміки номінального ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС протягом 2015–2024 років за даними ЮНКТАД, а також динаміки співвідношення ВВП на душу населення країн ЄС до середнього по ЄС ВВП на душу населення у контексті необхідності зменшення розбіжностей в соціально-економічному розвитку між державами ЄС.

Основний матеріал і результати. З точки зору інтеграційних процесів ЄС є найрозвиненішим регіональним об'єднанням у сучасній глобальній економічній системі. ЄС має розвинену наднаціональну систему органів регулювання, спільне громадянство, власну валюту, яка набула статусу світової

резервної валюти. Однак, не дивлячись на вищезазначені успіхи, нерівномірний розвиток країн ЄС створює виклики для досягнення єдності та згуртованості.

Беручи до уваги вищезазначене, у межах даної публікації проаналізуємо динаміку одного із основних макроекономічних показників – номінального ВВП на душу населення – країн-учасниць ЄС. Цей індикатор відображає загальну вартість товарів та послуг, вироблених у кожній країні-учасниці ЄС за рік, поділену на кількість мешканців цієї країни. У цілому, обсяг виробництва ВВП на душу населення показує рівень економічного розвитку країни і використовується як соціальний індикатор для оцінки рівня економічної активності та якості життя.

У табл.1 подано динаміку номінального ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС згідно з даними ЮНКТАД.

Так, за даними табл. 1, ВВП на душу населення у 2016 р. в Німеччині становив 41'893 дол. США, в той час як у Болгарії – 6'993 дол. США, тобто у 6 разів менше ніж у Німеччині. У порівнянні з 2015 р. ВВП на душу населення у Німеччині зріс на 2,56%, у Болгарії – на 2,57%, тобто диференціація у розмірі ВВП на душу населення між цими країнами у 2015–2016 рр. зберігалася. Причому в Греції ВВП на душу населення зменшився за цей же період часу на 2,5%, а у Франції зріс на 1,7%, отже, у цьому співставленні диференціація між Грецією і Францією посилилася [4, с.141]. Як бачимо, ВВП на душу населення у 2018 р. в Угорщині становив 16'033 дол. США, в той час як в Ірландії – 77'307 дол. США, тобто майже у 5 разів менше ніж в Ірландії. Порівняно з 2017 р. ВВП на душу населення в Угорщині зріс на 11,8%, в Ірландії – на 10,28%, тобто диференціація між цими країнами протягом 2017–2018 рр. зберігалася. ВВП на душу населення у 2021 р. в Іспанії становив 30'611 дол. США, у той час як в Швеції – 61'173 дол. США, тобто вдвічі більше ніж в Іспанії. У порівнянні з 2019 р. ВВП на душу населення в Іспанії зріс на 3,46%, у Швеції – на 18,16%, тобто диференціація у розмірі ВВП на душу населення між цими країнами протягом 2019–2021 рр. зросла.

Протягом 2021–2022 рр., з одного боку, ВВП на душу населення знизився як у деяких більш розвинених державах, серед яких Австрія, Бельгія, Данія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія, Франція, Швеція, так і у деяких менш розвинених країнах, серед яких Іспанія, Італія, Латвія, Мальта, Словаччина, Словенія, Угорщина. Водночас, протягом 2021–2022 рр., з другого боку, ВВП на душу населення збільшився як у деяких більш розвинених державах, серед яких на особливу увагу заслуговує Ірландія, так і у деяких менш розвинених країнах, серед яких Болгарія, Греція, Естонія, Кіпр, Литва, Польща, Португалія, Румунія, Хорватія, Чехія.

У 2024 р. ВВП на душу населення в Бельгії становив 56'727 дол. США, у той час як у Латвії – 23'099 дол. США, тобто у 2,5 раза більше ніж у Латвії. Порівняно з 2023 р. ВВП на душу населення в Бельгії зріс на 3,05%, у Латвії – на 2,92%, тобто диференціація у розмірі ВВП на душу населення між цими країнами у 2023–2024 рр. підтримується.

Для досягнення стратегічної мети однорідності розвитку країн було розроблено й прийнято Лісабонську стратегію, яка передбачала вирівнювання економічного і соціального розвитку всіх країн-учасниць ЄС. Однак стратегію не було реалізовано, в той час як розширення ЄС посилює економічну нерівність всередині об'єднання, результатом чого стала поява в об'єднанні економічно відсталих країн-членів та виникнення нових проблем у подоланні нерівностей. Проведений аналіз регіональних асиметрій дозволяє зробити припущення, що на найближче десятиліття з порядку денного політики згуртування не зникне завдання вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів ЄС, у тому числі за рівнем ВВП на душу населення. З огляду на нерівність економічної розвиненості складових об'єднання, на думку О. Є. Альховіцької-Магди, необхідно є розробка відповідних програм, для реалізації яких мають збільшуватися структурні фонди. Однак аналіз виявив, що програми структурних фондів не завжди досягають цілей, визначених регіональною політикою ЄС, а в деяких показниках скорочення нерівностей непомітно взагалі [1, с. 15].

Очевидно, що активізація фактора *розбіжностей в моделях національного соціально-економічного розвитку та національної економічної політики всередині ЄС* і в сучасних умовах залишається істотним викликом та потенційно небезпечним обмеженням поглиблення інтеграції в ЄС [5, с.58]. Як пояснює член-кореспондент НАН України В.Р. Сіденко, справа в тому, що існуючі розбіжності не просто мають форму відмінностей у певних кількісних параметрах, які характеризують стан макроекономіки та соціальної сфери. Ці відмінності мають якісну природу, незважаючи на всі розмови про наявність якоїсь єдиної «європейської моделі» розвитку. В цьому контексті постановка завдання узгодження

національних політик реформ і розвитку може перетворитися на нескінченну Сізіфову працю. Будь-які заходи щодо вироблення уніфікованих рецептів регулювання упродовж досить тривалого періоду наражатимуться на *істотні розбіжності в національно-культурній основі* країн-членів, на їх далеко не тотожне бачення ключових питань розвитку й безпеки [5, с.59].

З наведених даних видно, що за період 2015-2024 рр. середній номінальний ВВП на душу населення в ЄС зріс на 35,85%, або на 11'359,4 дол. США: з 31'686,6 дол. США у 2015 р. до 43'046 дол. США у 2024 р. (табл. 1).

Проаналізовані дані демонструють, що, з одного боку, протягом 2015–2024 рр. ВВП на душу населення збільшився: у Болгарії – на 142,09%, або на 9'688 дол. США; у Румунії – 129,93%, або 11'430 дол. США; в Ірландії – 122,99%, або 59'120 дол. США; у Литві – 110,01%, або 15'556 дол. США; у Хорватії – на 108,67%, або на 12'417 дол. США (табл. 1).

З другого боку, протягом 2015–2024 рр. ВВП на душу населення зріс: у Швеції – на 15,68%, або на 7'748 дол. США; у Франції – 27,64%, або 9'954 дол. США; у Фінляндії – 28,31%, або 11'747 дол. США; в Австрії – 31,88%, або 13'869 дол. США; в Італії – на 32,37%, або на 9'765 дол. США (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка номінального ВВП на душу населення* країн-учасниць ЄС, дол. США

	Австрія	Бельгія	Болгарія	Велика Британія**	Греція	Данія	Естонія	Ірландія
2015	43508	40088	6818	43731	17624	51766	16964	48070
2016	44150	41321	6993	39263	17183	53699	17350	62209
2017	47669	43197	8033	39437	17938	56645	19801	70099
2018	51437	46375	9195	41794	20764	61110	22306	77307
2019	49881	46710	9839	---	19341	59402	24023	82523
2020	48692	45900	10175	---	17885	60984	23931	87616
2021	53581	51724	12274	---	20634	69727	27937	105661
2022	52045	50975	13260	---	21021	68093	28425	107352
2023	56042	55049	15068	---	23772	68440	30201	106106
2024	57377	56727	16506	---	25536	71216	31220	107190
	Іспанія	Італія	Кіпр***	Латвія	Литва	Люксембург	Мальта	Нідерланди

Продовження таблиці 1

2015	25711	30171	21932	13659	14140	100741	22722	44561
2016	26439	30807	22962	13892	14614	101259	23501	45077
2017	28302	32615	24861	15527	16315	105444	28354	48417
2018	30518	34170	28017	18076	19000	113314	32601	53550
2019	29588	33587	27815	17291	19721	112697	32415	52967
2020	27051	31838	26529	17558	20535	116872	31673	52876
2021	30611	36485	29883	20251	23989	133668	37600	59472
2022	30244	35274	31235	20211	25217	124966	36417	58452
2023	33814	38672		22444	27956	128936	41676	63803
2024	35921	39936	36296	23099	29696	134702	44607	67206

	Німеччина	Польща	Португалія	Румунія	Словаччина	Словенія	Угорщина
--	-----------	--------	------------	---------	------------	----------	----------

Продовження таблиці 1

2015	40849	12138	18950	8797	15948	20480	12026
2016	41893	12168	19534	9127	16445	21034	12681
2017	44778	13748	21038	10665	17575	23447	14341
2018	48057	15452	20667	12322	19524	26083	16033
2019	47358	15766	23215	12905	19419	25875	16881
2020	47115	15874	22141	12996	19749	25392	16254
2021	51953	18117	24642	14889	22156	29113	18879
2022	49516	18122	24661	15462	21181	28332	18337
2023	53528	20876	27718	18348	24086	32642	21954
2024	55102	23587	29452	20227	25582	34204	22887

	Франція	Фінляндія	Хорватія	Чехія	Швеція	ЄС	Світ	Україна****
2015	36007	41489	11426	17176	49419	31686,6	10173	2142
2016	36619	42570	11813	18170	51732	---	10227	2001
2017	38565	45597	13092	20377	54289	---	10656	2472
2018	41376	49735	14586	22677	55302	36408,2	11181	2816
2019	40090	48357	15670	24329	51772	35341	11272	3423
2020	38881	48828	14621	23802	52653	34628	10882	3505
2021	43438	53099	17612	27631	61173	39083	12315	4510
2022	40830	50319	18212	28279	55295	37843	12675	3946
2023	44451	52762	21661	31750	55439	41253	13099	4737
2024	45961	53236	23843	32094	57167	43046	13526	5055

*Gross domestic product: US\$ at current prices. Last updated 14 Jul. 2025.

**Велика Британія припинила своє членство в ЄС 31 січня 2020 року, що стало результатом референдуму про членство в ЄС, проведеного у 2016 році.

***Кіпр – дані з UNCTAD Handbooks of Statistics.

****The Government of Ukraine has advised the United Nations that it is not in a position to provide statistical data concerning the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol from 2010 onwards.

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [13–17]

Використовуючи дані табл. 1, запропонуємо табл. 2, в якій представлено динаміку співвідношення ВВП на душу населення кожної країни ЄС до середнього по ЄС рівня ВВП на душу населення. Для цього необхідно розрахувати середній по ЄС рівень ВВП на душу населення за певні періоди часу функціонування ЄС. Згідно з нашими розрахунками, у 2015 р. середній по ЄС рівень ВВП на душу населення становив 31'686,6 дол. США, у 2018 р. – 38'481,7 дол. США [3, с. 299]; згідно з даними ЮНКТАД, середній номінальний ВВП на душу населення в ЄС у 2020 р. становив 34'628 грн., у 2022 р. – 37'843 грн., у 2024 р. – 43'046 дол. США. Наступний крок – для кожної країни ЄС визначити питому вагу її ВВП на душу населення у середньому по ЄС рівні ВВП на душу населення.

Розглянемо динаміку змін вищезазначених показників. Якщо ці показники наближаються до 1, то це означає вирівнювання розвиненості країн ЄС за цим показником. Так, якщо держави, в яких відношення ВВП на душу населення до середнього його значення по ЄС більше 1, демонструють зменшення цього показника протягом обраного періоду, а країни, в яких цей показник значно менший 1, характеризуються його збільшенням, тоді спостерігається зближення виробництва ВВП на душу населення в ЄС.

Наприклад, протягом досліджуваного періоду частка ВВП деяких країн-учасниць ЄС на душу населення у середньому по ЄС рівні ВВП на душу населення характеризується такими даними: для Болгарії – з 0,22 до 0,38; Естонії – з 0,54 до 0,73; Кіпру – з 0,69 до 0,84; Латвії – з 0,43 до 0,54; Литви – з 0,45 до 0,69; Польщі – з 0,38 до 0,55; Румунії – з 0,28 до 0,47; Словаччини – з 0,50 до 0,59; Словенії – з 0,65 до 0,79; Угорщини – з 0,38 до 0,53; Хорватії – з 0,36 до 0,55; Чехії – з 0,54 до 0,75; тобто, хоча й має тенденцію до зростання, дещо наближаючись до 1, однак, незважаючи на позитивні зрушення, ВВП на душу населення у вищезазначених країнах залишається значно нижчим за середній ВВП на душу населення в ЄС.

Варто констатувати, що, якщо у 2015 р. виробництво ВВП Мальти на душу населення становило 22'722 дол. США, тобто було нижче на 8'965 дол. США порівняно із середнім по ЄС ВВП на душу населення (31'687), то у 2024 р. виробництво ВВП на душу населення в Мальті вже сягнуло 44'607 дол. США й перевищувало на 1'561 дол. середній по ЄС ВВП на душу населення (43'046 дол. США).

Здійснені розрахунки для чотирьох країн – Португалії, Італії, Греції та Іспанії, які після фінансової кризи 2008-2009 рр. потрапили до однієї групи учасниць ЄС, оскільки зіткнулися із серйозними фінансовими проблемами та високим державним боргом під час європейської боргової кризи, демонструють коливання їх частки ВВП на душу населення у середньому по ЄС рівні ВВП на душу населення: показник Греції коливається у межах 0,52-0,59; Іспанії – у межах 0,78-0,83; Португалії – у межах 0,54-0,68; Італії – у межах 0,89-0,95. Констатуємо, що ВВП на душу населення вищезазначених чотирьох країн все ще залишається на рівні нижче середнього по ЄС ВВП на душу населення і не досягає 1, хоча Італія наближається до середнього номінального ВВП на душу населення в ЄС (табл. 1 та 2). Зауважимо, що Італія, поряд із Францією, Німеччиною, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом, є

державою-засновницею ЄС (у 1951 р. було підписано Паризький договір про заснування Європейського об'єднання з вугілля та сталі, що стало першим кроком до створення ЄС) та входить до G7.

З одного боку, запропонований показник для деяких країн-учасниць об'єднання характеризується нестабільною тенденцією до зниження протягом досліджуваного періоду. До таких держав належать: Австрія – з 1,37 до 1,33; Фінляндія – з 1,31 до 1,24; Швеція – з 1,56 до 1,33; Франція – з 1,14 до 1,07. Не дивлячись на зниження індикатора (табл. 2), обсяг ВВП на душу населення в обраних країнах в абсолютному вираженні характеризується здебільшого позитивною динамікою і є значно вищим за середній по ЄС ВВП на душу населення.

З другого боку, розрахунки співвідношення ВВП деяких держав ЄС до середнього по ЄС рівня протягом обраних проміжків часу для деяких країн засвідчують тенденцію до нестабільного зростання їх питомої ваги ВВП на душу населення у середньому по ЄС ВВП на душу населення (табл. 2). До такої групи належать: Бельгія – з 1,27 до 1,32; Данія – з 1,63 до 1,65; Нідерланди – з 1,41 до 1,56. З наведених даних видно, що виробництво ВВП на душу населення у вищезазначених країнах є значно вищим за середній по ЄС ВВП на душу населення (табл.1). Незважаючи на значне погіршення економічної ситуації у промисловості та глобальні виклики, “локомотив” ЄС – Німеччина – намагається утримувати свої позиції серед країн ЄС (табл.1, 2).

Таблиця 2

Співвідношення ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС до середнього по ЄС ВВП на душу населення, %

Країна	Австрія	Бельгія	Болгарія	Велика Британія	Греція	Данія	Естонія
2015	1,37	1,27	0,22	1,38	0,56	1,63	0,54
2018	1,34	1,21	0,24	1,09	0,54	1,59	0,58
2020	1,41	1,33	0,29	---	0,52	1,76	0,69
2022	1,38	1,35	0,35	---	0,56	1,80	0,75
2024	1,33	1,32	0,38	---	0,59	1,65	0,73

Продовження таблиці 2

Країна	Іспанія	Ірландія	Італія	Кіпр	Латвія	Литва	Люксембург	Мальта
2015	0,81	1,52	0,95	0,69	0,43	0,45	3,18	0,72
2018	0,79	2,01	0,89	0,73	0,47	0,49	2,94	0,85
2020	0,78	2,53	0,92	0,77	0,51	0,59	3,38	0,91
2022	0,80	2,84	0,93	0,83	0,53	0,67	3,3	0,96
2024	0,83	2,49	0,93	0,84	0,54	0,69	3,13	1,04

Продовження таблиці 2

Країна	Нідерланди	Німеччина	Польща	Португалія	Румунія	Словаччина	Словенія
2015	1,41	1,28	0,38	0,60	0,28	0,50	0,65
2018	1,39	1,25	0,40	0,54	0,32	0,51	0,68
2020	1,53	1,36	0,46	0,64	0,38	0,57	0,73
2022	1,54	1,31	0,48	0,65	0,41	0,56	0,75
2024	1,56	1,28	0,55	0,68	0,47	0,59	0,79

Закінчення таблиці 2

Країна	Угорщина	Франція	Фінляндія	Хорватія	Чехія	Швеція
2015	0,38	1,14	1,31	0,36	0,54	1,56
2018	0,42	1,08	1,29	0,38	0,59	1,44
2020	0,47	1,12	1,41	0,42	0,69	1,52
2022	0,48	1,08	1,33	0,48	0,75	1,46
2024	0,53	1,07	1,24	0,55	0,75	1,33

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1

На особливу увагу заслуговує Люксембург, який має один із найвищих показників номінального ВВП на душу населення не лише в Європі, але й у світі. Виробництво номінального ВВП на душу населення у Люксембурзі становить 134'702 дол. США, тобто показник у 3,13 раза перевищує середній по ЄС ВВП на душу населення, або у 9,96 раза – середній по світу ВВП на душу населення (13'526 дол. США) у 2024 році.

Дані табл.1 вказують, що економіка Ірландії також демонструє певний прогрес. Так, якщо у 2015 р. ВВП Ірландії на душу населення становило 48'070 дол. США, тобто було вище на 16'383 дол. США порівняно із середнім по ЄС ВВП на душу населення (31'687), то у 2024 р. виробництво ВВП на душу населення в Ірландії вже сягнуло 107'190 дол. США, тобто перевищувало на 64'144 дол. середній по ЄС ВВП на душу населення (43'046 дол. США).

Таким чином, співвідношення ВВП на душу населення країн ЄС до середнього по ЄС рівня значно варіюється, засвідчуючи суттєві соціально-економічні розриви між країнами-учасницями ЄС. Більш того, як зазначено на офіційному сайті ЄС, розбіжність у ВВП на душу населення між країнами ЄС є досить значною. Люксембург мав найвищий ВВП на душу населення серед усіх 36 країн, включених до цього порівняння, що значно перевищувало середній показник по ЄС у 2024 р. – у 2,4 рази. Це частково пояснюється тим, що в країні працює велика кількість іноземних резидентів, які таким чином сприяють зростанню ВВП, хоча вони не є частиною резидентного населення Люксембургу. Їхні споживчі витрати відображаються в національних рахунках країни їхнього проживання. Високий рівень ВВП на душу населення в Ірландії можна частково пояснити присутністю великих ТНК, що володіють інтелектуальною власністю. Виробництво за контрактом, пов'язане із цими активами, сприяє зростанню ВВП, тоді як значна частина доходу, отриманого від цього виробництва, повертається кінцевим власникам компаній за кордоном [7].

Аналіз наведених даних (табл.1 та табл. 2) дозволяє дійти висновків щодо збереження значної диференціації стану і динаміки розвитку країн-членів ЄС. Загалом, на сучасному етапі розвитку ЄС спостерігається поділ країн на більш і менш розвинені, на «старі» розвинені країни центру і «нові» менш розвинені країни периферії. Як пояснює член-кореспондент НАН України М.І. Зверяков, національні економіки країн Центральної та Східної Європи включають у себе два нерівнозначних сегменти – високодохідний, успішний, який підтримується іноземними ТНК, орієнтований на зовнішній ринок, і низькодохідний, орієнтований на задоволення внутрішніх потреб населення. Тому в умовах домінування репатріації капіталу до місць розташування ТНК у галузях залежного капіталізму посилюються ризики зниження високого рівня припливу іноземного капіталу. Так, уже після кризи 2008–2009 рр. чистий приплив капіталу ТНК скоротився в усіх країнах Центральної та Східної Європи. Транснаціональні корпорації шукають вигідніші сфери застосування капіталу, насамперед у країнах Південно-Східної Азії. Значною проблемою для країн залежного капіталізму, зумовленою збереженням пільгових умов оподаткування для ТНК, є наповнення бюджету. Тут існує нестача бюджетних коштів для розвитку соціальної сфери, науково-дослідної діяльності та інших суспільно значущих галузей економіки. Іншими словами, виникла своєрідна суперечність між участю у виробництві ВВП іноземного капіталу, який значно перевищує його рівень безпеки (30% ВВП), та його вкладом у бюджети країн Центральної та Східної Європи. З огляду на це, наприклад, уряд Угорщини у листопаді 2010 р. запровадив особливий податок у тих секторах, де ТНК займають панівне становище: енергетиці, телекомунікаціях, великих торговельних мережах, банківській сфері. Такі дії однієї з нових країн – членів ЄС були негативно сприйняті керівництвом ЄС. Отже, навіть у межах одного економічного утворення, яким є ЄС, двоїстий суперечливий характер розвитку ТНК може формувати специфічні моделі капіталізму [2, с.12]

Таким чином, країни-учасниці ЄС функціонують із різною ефективністю. Вирівнювання ж як ефективності їх функціонування, так і рівня життя населення країн-учасниць відбувається завдяки наднаціональній системі управління, яка перерозподіляє результати функціонування ЄС між країнами.

Відповідно, така ситуація є характерною для інтеграційних процесів, в результаті яких об'єднуються країни, які можуть значно відрізнитися за ефективністю функціонування, але вважають для себе доцільним об'єднуватися з іншими, навіть і менш ефективними країнами, розраховуючи на те, що участь у міжнародному поділі праці з ними покращить соціально-економічні показники.

Функціонування ЄС дозволяє виявити ту теоретично встановлену специфіку інтеграційних процесів, що країни добровільно вступають в інтеграційні зв'язки з метою одержати певні позитивні результати і так само розривають їх, якщо вважають, що їх підтримування є недоцільним. Тобто, процеси інтеграції супроводжуються й процесами дезінтеграції, про що свідчить вихід Великобританії з ЄС [4].

Досвід ЄС також підтверджує, що в об'єднанні забезпечується інноваційний розвиток країн-учасниць шляхом передачі інновацій від більш розвинених до менш розвинених; при цьому закономірно найрозвиненіші держави намагаються утримати свої передові позиції, продаючи техніку і технології

застарілих технологічних укладів і впроваджуючи нові у своїх країнах. Тому ієрархія країн ЄС за рівнем технологічного розвитку зберігається, і перші позиції займають Німеччина та Франція.

Можна передбачити додержання керівництвом ЄС політики утримання від подальшого збільшення кількості держав-членів й надання пріоритету укладанню регіональних торговельних угод з окремими країнами та їх об'єднаннями. Для свого подальшого розвитку ЄС повинно і скоріш за все культивувати схильність до проведення певною мірою суперечливої зовнішньої і внутрішньої економічної політики: на зовнішньому ринку ЄС посилюватиме централізацію впливу на перебіг міжнародних процесів і тим самим консолідуватиме своє громадянське суспільство, сприяючи формуванню спільної ідентичності громадян ЄС.

Посилення наднаціональності в ЄС, на нашу думку, знаходиться у прямій залежності від формування спільної для об'єднання ідентичності, яка і стане основою формування суверенітету об'єднання як єдиного цілого, а не механічної суми суверенітетів окремих держав-членів об'єднання.

Подальшого розвитку потребує валютна система ЄС, поширення зони євро на всі країни-члени ЄС та збільшення використання євро у міжнародних розрахунках, посилення євро як світової резервної валюти.

Розв'язання проблеми вирівнювання розвиненості складових регіонального об'єднання залежить від якості функціонування наднаціонального органу управління, який має керуватися інтересами об'єднання як єдиного цілого, а не інтересами окремих, зокрема, найпотужніших країн-учасниць об'єднання.

Висновки. Аналіз наведених і розрахованих даних дозволяє дійти висновків щодо збереження значної диференціації стану та динаміки розвитку країн-учасниць ЄС. У контексті необхідності зменшення розбіжностей в соціально-економічному розвитку між державами ЄС обґрунтовано залежність впровадження принципу верховенства права об'єднання над національним правом від формування спільної ідентичності громадян угруповання. В умовах збереження в регіональних об'єднаннях національної ідентичності рішення, що приймаються на рівні блоку і можуть надавати переваги одним державам-членам об'єднання за рахунок інших держав-членів угруповання, що знаходяться в основі вирівнювання розвиненості країн-членів регіонального союзу, можуть загострювати міжнаціональні відносини всередині об'єднання. Наявність спільної ідентичності нівелює національні особливості країн-членів угруповання і цим робить такі загострення у взаємовідносинах країн-членів такого об'єднання неможливими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Альховіцька-Магда О. Є. Периферія і центр в економіці ЄС: подолання нерівностей: автореф. дис. канд. екон. наук спец. 08.00.02. Терноп. нац. екон. ун-т. Т., 2013. 20 с.
2. Зверяков М.І. Глобалізація і деіндустріалізація: зміст, суперечності та способи розв'язання. *Економіка України*. 2017. № 5–6. С. 3–16.
3. Радзівська С.О. Глобалізація та регіоналізація у світовому господарстві. Київ : ТОВ “ТРОПЕА”, 2020. 360 с.
4. Радзівська С.О. Регіоналізація та глобалізація: взаємозв'язки та перспективи безконфронтаційного розвитку. Київ: “СІК ГРУП УКРАЇНА”, 2018. 376 с.
5. Сіденко В.Р. Політика завершення формування Європейського економічного і валютного союзу: основні тенденції та можливі наслідки для України. *Економіка України*. 2014. № 10. С. 51–66.
6. Convergence Report. June 2025. Summary. The European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/other-publications/convergence>
7. GDP per capita, consumption per capita and price level indices. Eurostat. National accounts. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=GDP_per_capita_consumption_per_capita_and_price_level_indices
8. Kistersky, L. L., et al. Reformation: the success of Europe and a chance for Ukraine: monograph with participation of Vernon L. Smith, 2002 Nobel Prize Laureate in Economics. Prague, Coretex CZ SE. 2020. 300 p.
9. Kistersky, L., Marmazov, V., & Piliaiev, I. (2021). Prospects for the East-West civilizational convergence: Confucian tradition democracy in the Republic of Korea. Prague, Coretex CZ SE. 250 p.
10. Licchetta M., Mattozzi G. Convergence in GDP per capita in the euro area and the EU at the time of COVID-19. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*. Vol.58. №1. January/February 2023. P. 43–51.
11. McCaughey M. Inequalities unmasked: disparities across the EU. What should Europe do about inequality? The start is to recognise some of its citizens are more equal than others. *Social Europe*. October 1, 2024. URL: <https://www.socialeurope.eu/inequalities-unmasked-disparities-across-the-eu>
12. Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. 27 March 2025. European Commission. An official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en
13. UNCTAD Handbook of Statistics 2016. United Nations, N.Y. & Geneva, 2017. 246 p.

14. UNCTAD Handbook of Statistics 2017. United Nations, N.Y. & Geneva, 2018. 102 p.
15. UNCTAD Handbook of Statistics 2018. United Nations, N.Y. & Geneva, 2019. 103 p.
16. UNCTAD Handbook of Statistics 2019. United Nations, N.Y. & Geneva, 2020. 103 p.
17. UNCTAD Data Hub, Empowering development through data and statistics. URL: <https://unctadstat.unctad.org>
18. Zabel M. Close the gap – or fail: the EU risks being undermined by widening social and economic cracks. 23 May 2024. URL: <https://bst-europe.eu/investment-budget/close-the-gap-or-fail-the-eu-risks-being-undermined-by-widening-social-and-economic-cracks/>

REFERENCES:

1. Alkhovytska-Magda O.E. (2013) Peryferiya i tsentr v ekonomitsi ES: podolannya nerivnostey [Periphery and center in the EU economy: overcoming inequalities. PhD abstract]. 08.00.02. Ternop. National Economic University. 20 s.
2. Zveryakov M.I. (2017) Globalization and deindustrialization: content, contradictions and ways to solve them. *Economy of Ukraine*. № 5–6. P. 3–16.
3. Radziyevska S.O. (2020) Hlobalizatsiya ta rehionalizatsiya u svitovomu hospodarstvi [Globalization and regionalization in the world economy]. Kyiv: TROPEA, 360 p.
4. Radziyevska S.O. (2018) Rehionalizatsiya ta hlobalizatsiya: vzayemozvyazky ta perspektyvy bezkonfrontatsiynoho rozvytku [Regionalization and globalization: interrelationships and prospects for non-confrontational development]. Kyiv: “SIK HRUP UKRAYINA”, 376 p.
5. Tidenko V.R. (2014) The policy of completion of the formation of the European economic and currency union: main tendencies and possible consequences for Ukraine. *Economy of Ukraine*. № 10. P. 51–66.
6. Convergence Report. June 2025. Summary. The European Central Bank. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/press/other-publications/convergence>
7. GDP per capita, consumption per capita and price level indices. Eurostat. National accounts. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices
8. Kistersky, L. L., et al. (2020) Reformation: the success of Europe and a chance for Ukraine: monograph with participation of Vernon L. Smith, 2002 Nobel Prize Laureate in Economics. Prague, Coretex CZ SE. 300 p.
9. Kistersky, L., Marmazov, V., & Piliaiev, I. (2021). Prospects for the East-West civilizational convergence: Confucian tradition democracy in the Republic of Korea. Prague, Coretex CZ SE. 250 p.
10. Licchetta M., Mattozzi G. (2023) Convergence in GDP per capita in the euro area and the EU at the time of COVID-19. *Intereconomics. Review of European Economic Policy*. Vol. 58. № 1. January/February. P.43–51.
11. McCaughey M. (2024) Inequalities unmasked: disparities across the EU. What should Europe do about inequality? The start is to recognise some of its citizens are more equal than others. *Social Europe*. October 1, 2024. Available at: <https://www.socialeurope.eu/inequalities-unmasked-disparities-across-the-eu>
12. Ninth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. 27 March 2025. European Commission. An official website of the European Union. Available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en
13. UNCTAD Handbook of Statistics 2016. United Nations, N.Y. & Geneva, 2017. 246 p.
14. UNCTAD Handbook of Statistics 2017. United Nations, N.Y. & Geneva, 2018. 102 p.
15. UNCTAD Handbook of Statistics 2018. United Nations, N.Y. & Geneva, 2019. 103 p.
16. UNCTAD Handbook of Statistics 2019. United Nations, N.Y. & Geneva, 2020. 103 p.
17. UNCTAD Data Hub, Empowering development through data and statistics. Available at: <https://unctadstat.unctad.org>
18. Zabel M. (2024) Close the gap – or fail: the EU risks being undermined by widening social and economic cracks. 23 May 2024. Available at: <https://bst-europe.eu/investment-budget/close-the-gap-or-fail-the-eu-risks-being-undermined-by-widening-social-and-economic-cracks/>

УДК 339.924

JEL F02

Радзівська Світлана Олександрівна, докторантка, Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут». **Країни-учасниці ЄС в умовах глобальної турбулентності.**

У статті наголошено, що в умовах глобальної турбулентності проблема вирівнювання розвитку країн-членів ЄС заслуговує на особливу увагу. Метою публікації є аналіз динаміки номінального ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС протягом 2015–2024 років за даними ЮНКТАД, а також аналіз динаміки співвідношення ВВП на душу населення країн ЄС до середнього по ЄС ВВП на душу населення у контексті необхідності зменшення розбіжностей в соціально-економічному розвитку між державами ЄС. Результати засвідчили збереження значної диференціації стану та динаміки розвитку членів ЄС. Обґрунтовано, що розв’язання проблеми вирівнювання розвиненості складових регіонального об’єднання залежить від якості функціонування наднаціонального органу управління, який має керуватися інтересами регіонального союзу як єдиного цілого, а не інтересами окремих, зокрема, найпотужніших учасниць

угруповання. Посилення наднаціональності в ЄС знаходиться у прямій залежності від формування спільної для об'єднання ідентичності, яка і стане основою формування суверенітету блоку як єдиного цілого, а не механічної суми суверенітетів окремих держав ЄС.

Ключові слова: регіональне інтеграційне об'єднання, Європейський Союз, номінальний ВВП на душу населення країн-учасниць ЄС, середній номінальний ВВП на душу населення в ЄС, вирівнювання розвитку країн-учасниць ЄС, наднаціональні органи управління ЄС, суверенітет ЄС.

UDC 339.924

JEL F02

Svitlana Radziyevska, Doctoral Student, State Non-Commercial Company "State University" Kyiv Aviation Institute". **EU member states in times of global turbulence.**

In the context of global transition, the issue of the balanced growth and a more unified, integrated EU turns into an existential challenge to the regional bloc. The goal of the paper is to analyze the dynamics of the nominal GDP per capita of the EU nations, as well as to examine the dynamics of the ratio of the GDP per capita of the individual EU countries to the average GDP per capita in the EU with the aim of coming up with suggestions in terms of reducing the differences existing between the levels of the socio-economic development within the EU. To achieve the goal, various methods have been used, including those of the experts' assessments, comparative analysis, tabular representation, logical generalization, etc. The data for the analysis is taken from the official site of the UNCTAD. The results show that there is still significant differentiation in the state and dynamics of development among the EU nations. The dependence of the implementation of the principle of the supremacy of the EU law over national law on the formation of a common identity of the citizens in the union is justified. In the context of preserving national identity in the regional bloc, decisions taken at the level of the regional organization that may give advantages to some member states at the expense of other member states, which are at the basis of equalizing the development of the countries, may exacerbate tense relations within the regional union. The existence of a common identity levels out the national characteristics of the member states of the bloc and thus makes such tensions in relations between them impossible. It is substantiated that in order to improve the cohesion of the EU nations it is necessary to pay special attention to the effectiveness and the quality of the functioning of the EU supranational governing bodies, which should be guided by the interests of the union as a whole, rather than the interests of individual, in particular, the most powerful nations of the union. The strengthening of supranationality in the EU is directly dependent on the formation of a common identity for the bloc, which will become the basis for the formation of the union's sovereignty as a single entity, rather than a mechanical sum of the sovereignties of individual member states. At the same time the EU currency system needs further development, with the euro zone expanding to all the EU member states and the euro becoming more widely used in international settlements, strengthening its position as a global reserve currency.

Key words: regional integration bloc, European Union, nominal GDP per capita in EU member states, EU average GDP per capita, cohesion of the EU member states, supranational governing bodies of the EU, sovereignty of the EU.